
WAT IS ER GEWORDEN VAN DE SEINPOSTDUIN HAGEDISSEN?

Rob van Westbroek & Gerard Smit

Als gevolg van de uitbreiding van Zeehaven IJmuiden zijn er in 2001 150 zandhagedissen weggevangen en overgeplaatst naar de nabijgelegen Heerenduinen. We hebben van deze actie eerder verslag gedaan in Meetnet Reptielen Nieuwsbrief 22. Inmiddels zijn we 5 jaar verder en benieuwd hoe het met de overgeplaatste dieren is gegaan.

Wat er aan is voorafgegaan

Het Seinpostduin was een terrein van 2 à 3 hectare groot dat door aanleg van de Derde Haven ingeklemd zou komen te liggen op bedrijfsterrein. Deze ontwikkeling zou op den duur het einde betekenen van de op het duin voorkomende dieren. Het betrof een groep van naar schatting 60 volwassen hagedissen. Voor het verdwijnen van het Seinpostduinterrein is in 2001 een compensatieplan opgesteld en ontheffing verleend door het Ministerie van LNV. In overleg met Natuurmonumenten is destijds besloten om de op het terrein aanwezige dieren weg te vangen en los te laten op Sparrenberg in de Heerenduinen. Natuurmonumenten had de ervaring dat zandhagedissen steeds meer open plekken in bos bezetten. Sparrenberg ligt in bos en bevat een open plek waar toen nog geen zandhagedissen waren aangekomen.

In september 2001 zijn 19 volwassen dieren gevangen, ongeveer een derde van de geschatte populatie. Naast volwassen exemplaren waren nog 134 juveniele dieren gevangen. Dit hoge aantal was verheugend want juveniele dieren spelen een belangrijke rol bij het koloniseren van nieuwe leefgebieden, omdat zij zich gemakkelijker aanpassen aan nieuw gebied dan volwassen dieren.

Na de eerste winter

In 2002 is Sparrenberg 8 keer bezocht. Bij elk bezoek zijn er zandhagedissen gezien. Het hoogste aantal werd gezien op 16 mei en bedroeg 30 dieren (volwassenen en subadulten), dus dat is een vijfde van het aantal uitgezette hagedissen. Vanaf eind augustus zijn ook juveniele dieren gezien, die daar dus zijn geboren. Het hoogste aantal jonkies was 16. Het leek er op dat de zandhagedissen de verplaatsing goed doorstaan hadden. Ze hadden hun nieuwe locatie geaccepteerd en waren tot voortplanting gekomen.

In 2003 is Sparrenberg 9 keer bezocht. De dieren waren reeds in maart actief. Op 27 maart werden er al 13 dieren geteld. Het hoogste aantal dat dit jaar werd waargenomen bedroeg 21 dieren.

Foto 1: Dit is het Seinpostduin in IJmuiden, waar de hagedissen zijn weggevangen. Op de achtergrond de schoorsteenpijpen van de hoogovens.

Foto: Rob van westbroek

Foto: Rob van westbroek

weinig zon

Er zijn nauwelijks locaties waar de zon de hele dag schijnt. Of in de ochtenduren of in de middaguren. De dieren ontvangen dus weinig zonuren per dag. Op één locatie helemaal bovenop de helling, waar ook enige zandplekken zijn, schijnt de zon het grootste deel van de dag (zie foto 2).

Foto 2: Sparrenberg, het nieuwe verblijf voor de hagedissen. Dit is de meest zonnige plek.

De eerste juveniele dieren werden op 9 augustus gezien. Het hoogste aantal was 14 jonge dieren.

Vanaf 2004 gaat het minder goed met de dieren in Sparrenberg. In 2004 zijn er tijdens één bezoek maximaal 15 dieren gezien. Dat jaar werden alleen in september juveniele dieren waargenomen met 3 als hoogste aantal. In 2005 bedroeg het hoogste aantal waargenomen dieren per bezoek nog slechts 5 exemplaren. Desondanks werden er in september nog 8 juveniele dieren geteld.

Heeft de verhuizing succes gebracht?

Na een aanvankelijk hoopvolle start lijkt Sparrenberg niet geschikt als duurzaam verblijf voor zandhagedissen om een aantal redenen:

isolatie

Aansluiting met andere leefgebieden is er niet. Er zijn geen corridors of paden waarlangs migratie kan plaatsvinden. Er zijn inmiddels grote grazers ingezet maar dat heeft geen effect op de bosachtige vegetatie. Er vindt dus geen uitwisseling plaats.

geen plaats voor jonge dieren

Ook is onduidelijk wat de mogelijkheden voor juveniele dieren zijn. De waarnemingen uit 2002 wijzen er op dat de overlevingskansen beperkt is. Van de vele uitgezette juveniele dieren heeft een groot deel de overwintering niet gehaald of heeft in het voorjaar het terrein verlaten. Sterfte van juveniele dieren in de eerste overwintering is een veel voorkomend natuurlijk verschijnsel. De beste plekjes zijn al bezet door de volwassen dieren en tweede keus plekken voor jonge dieren zijn ook nauwelijks aanwezig dat kan ertoe leiden dat veel jonge dieren het terrein verlaten.

Foto 3: In het Sparrenbergbos stikt het van de teken, waar mens en dier veel last van hebben. Rond de voorpoot en zelfs in de gehooring zitten grote en veel kleine teken. Bij de achterpoten is te zien dat deze hagedis aan het vervellen is.

Rob van westbroek

predatiedruk

Ik denk dat de predatiedruk erg hoog is. Er zijn veel vogels in het gebied en schuilmogelijkheid voor hagedissen is marginaal. Prikstruiken als braam of duindoorn ontbreken bijvoorbeeld (zie foto 2). Er is één plekje waar een klein brokje duindoorn staat en hier vind ik alle jaren twee hagedissen. Die kunnen hier kennelijk overleven. Hetzelfde geldt voor een hoog uitgegroeide graspol rond wat afgestorven houtachtig gewas. Daar zit al jaren een man in.

teken

De Sparrenberg zit absoluut vol met teken. Behalve dat je ze voortdurend van je armen en benen af moet vegen zitten de hagedissen er ook vol mee (foto 3). Het Seinpostduin waar de hagedissen vandaan komen ligt in de zeereep en was praktisch teekvrij. Hoewel niet bekend is of de hagedissen last of schade ondervinden van teken vermoed ik dat dat wél het geval is. De hagedissen zien er over het algemeen

niet goed uit; ze zijn aan de magere kant.

open bostype

Natuurmonumenten streeft in haar beheer van de Heerenduinen naar een open bostype. Een dergelijke ontwikkeling zal vele jaren in beslag nemen. Of de oorspronkelijke Seinpostduinpopulatie zich lang genoeg kan handhaven om hiervan te profiteren zal de toekomst uitwijzen. Deze lijkt op dit moment niet gunstig.

draagkracht

Alles wijst erop dat momenteel de draagkracht van Sparrenberg te klein is voor een minimale levensvatbare populatie. De dekking van struiken of hoog opgaande kruiden is beperkt. Een groot deel van het terrein bestaat uit gras en de overgangen met bos zijn scherp (foto 2).

GLADDE SLANGEN GESNAPT!

Vorig jaar is er een opmerkelijke vondst gedaan in de **Engbertsdijkswenen**. Een dode gladde slang werd gevonden op de rails van het historische spoorlijntje. Tijdens een van de laatste treinritjes moet ze zijn overreden. Haar kop miste, maar kenners konden het dier identificeren als een gladde slang; de eerste melding uit dat gebied.

*De gladde slang van het Wierdense Veld.
Foto: Mark Zekhuis.*

Op een andere locatie in Overijssel is dit jaar ook voor het eerst een gladde slang gevonden. De herder, dhr. Volkers, die zijn schapen had lopen op het **Wierdense Veld**, zag een slang wegschieten in een pol gras. Omdat hij nog nooit een slang daar had gezien heeft hij direct contact gezocht met Mark Zekhuis van Landschap Overijssel. Met een schep

hebben ze de pol pijpenstro uitgegraven en uiteindelijk vonden ze levend en wel: een gladde slang. Om derden te kunnen overtuigen zijn hier foto's van gemaakt. Zo zie je maar; het leven zit vol verrassingen!

Laatste nieuws: Dit jaar is de gladde slang ook nog ontdekt in het **Leggelderveld** (Dr.) door Jaap Bouman!